

Enköpings kommun
kommunen@enkoping.se

Förslag till beslut

Nedan redovisas ett förslag till beslut. Kommunen ges möjlighet att inkomma med synpunkter på förslaget senast den 8 maj 2026.

Föreläggande att genomföra miljöteknisk markundersökning vid Åkersbergsdeponin, fastigheterna Åkersberg 2:32 m.fl. Enköpings kommun

Beslut

Länsstyrelsen förelägger Enköpings kommun med organisationsnummer 212000-0282 att låta genomföra en miljöteknisk markundersökning med syfte att undersöka föroreningsituationen vid Åkersbergsdeponin på fastigheterna Åkersberg 2:32 m.fl. i Enköpings kommun.

1. En plan för undersökningen ska tas fram innan provtagning påbörjas. Planen ska innehålla en kort beskrivning av föroreningsituationen vid Åkersbergsdeponin. Vidare ska den innehålla problembeskrivning inklusive konceptuell modell, förslag till övergripande åtgärds mål samt provtagningsstrategi och provtagningsplan. Planen ska godkännas av Länsstyrelsen innan provtagning får påbörjas.
2. Analyser ska ske med standardiserade metoder på ackrediterat laboratorium.
3. Undersökningen ska utföras i tillämpliga delar enligt de anvisningar som finns i SGF:s rapport Fälthandbok Undersökningar av förorenade områden, rapport nr. 2:2013.

4. Resultatet av undersökningen ska sammanställas och redovisas skriftligt i en rapport. Rapporten ska skickas till Länsstyrelsen senast den 1 maj 2027. Rapporten ska minst innehålla:

- En beskrivning av provtagningsstrategi, provpunkternas läge på en plankarta, beskrivning av utförda fältarbeten, inmätta och avvägda grundvattennivåer, jordlagerföljder, beskrivning av föroreningsituation och sammanställning av föroreningshalter i förhållande till riktvärden samt protokoll från laboratorieanalyser.
- En riskbedömning med syfte att uppskatta de hälso- och miljörisker föroreningarna innebär och om det finns behov av ytterligare undersökningar samt riskreducerande åtgärder. Riskbedömningen ska göras i tillämpliga delar enligt Naturvårdsverkets vägledande rapport om riskbedömning (NV rapport 5977).
- Förslag till temporära riskreducerande åtgärder om hälsorisker förekommer.

Beskrivning av ärendet

För en längre tid sedan genomförde Länsstyrelsen en inventering av nedlagda deponier i Uppsala län i syfte att bedöma riskerna för människor och miljö. I den inventeringen bedömdes den numera nedlagda deponin på fastigheterna Åkersberg 2:32 och Fanna 2:66 tillhöra riskklass 1 enligt MIFO (metodik för inventering av förorenade områden), vilket innebär att platsen ansågs vara i behov av undersökningar av potentiella föroreningar.

Åkersbergsdeponin är belägen öster om Enköpings tätort i området Åkersberg i Enköpings kommun. Enligt uppgift i EBH-stödet är deponin belägen på fastigheterna Åkersberg 2:32, 2:15, 2:22, 2:31 och Fanna 2:66.

Historik

Enligt Enköpings kommuns inventering av kommunala deponier år 1985 påbörjades deponering på Åkersbergsdeponin under 1960-talet och bestod då av tippning av jord och sten, och sannolikt även hushållsavfall. I rapporten framgår även att jord- och stenmassor kördes till området redan på 1950-talet. Vid tidpunkten för

inventeringen angavs att en del jord fortfarande kördes till Åkersbergsdeponin trots att den då var avslutad.¹

Enligt en privatperson som växte upp i närheten av Åkersbergsdeponin, och som arbetat på Teknikförvaltningen i Enköpings kommun, fanns deponin på 1950-talet. Den var då något hundratal kvadratmeter stor och belägen i den nordöstra delen av fastigheten Fanna 2:66. Inom detta område deponerade Bahco Tools AB avfall som uppkommit inom verksamheten som då var belägen i Enköpings tätort. Avfallet bestod enligt uppgift av omfattande mängder slagg, järnskrot, burkar med avfall och tunnor med farligt avfall. Enligt uppgift hade Bahco Tools AB personal närvarande som hade hand om deponin. Bahco Tools AB hade även vakter närvarande för att förhindra att obehöriga skulle ta sig in på området. Området blev 1965/66 en "öppen tipp" och de massor som uppgiftslämnaren hade kännedom kördes till deponin var jord- och stenmassor.¹

Av MIFO-inventeringen framgår att en tidigare anställd på Bahco Tools AB har berättat om hur man på 1960-talet deponerade "vagnslast" med cyanid, som användes vid ytbehandling, på Åkersbergstippen. Enligt uppgift fraktades cyaniden dit i plåttunnor. Enligt muntliga uppgifter (november 2006) från fd anställd på Bahco tippades "vagnslast" med cyanid företaget. Detta skulle ha skett i slutet av 1960-talet till början av 1970-talet. Enligt uppgift har man efter att cyaniden deponerats strött över någonting och därefter hållt på vatten för att förhindra spridning. Den tidigare anställda har pekat ut ungefär var deponeringen ska ha skett.¹

Tidigare utredningar

Sweco utförde under hösten 2007 och våren 2008 på uppdrag av Enköpings kommun provtagning av grund- och ytvatten i anslutning till deponin. I två grundvattenprover (provpunkt GV2 och GV3) och ett ytvattenprov (provpunkt B) påträffades hösten 2007 metaller i förhöjda halter (främst kadmium, nickel och zink). Cyanid detekterades i ett grundvattenrör (GV5). Vid provtagningen som genomfördes våren 2008 uppmättes förhöjda halter av metaller (främst nickel och zink) i två grundvattenprover (GV2 och GV3). Cyanid påträffades i ett grundvattenrör (GV9). I två uttagna ytvattenprover uppmättes förhöjda halter av kadmium och zink (provpunkter C och G). I ytterligare ett ytvattenprov (provpunkt D) påträffades förhöjda halter av krom, och i samma provtagningspunkt detekterades även cyanid.^{2,4}

Sweco genomförde i november 2007 en undersökning med georadar inom ett område där tunnor med cyanid enligt uppgift ska ha dumpats⁴. Mätningen visade på förekomst av ytnära liggande föremål i det undersökta området. Enligt Sweco kunde de föremål som visades i radargrammen utgöras av block och sten. Sweco rekommenderade kompletterande mätningar med georadar parallellt med metalldetektor alternativt provgroppsgrävning för att kunna avgöra vilken typ av föremål som de s.k. anomalierna utgjorts av.³

Sweco utförde på uppdrag av Enköpings kommun provtagning av grund- och ytvatten under perioden 2009-2011 i enlighet med kontrollprogram som togs fram 2009-04-21 och reviderades 2010-02-26. Syftet med kontrollprogrammet var att följa förändringar i föroreningshalten och grund- och ytvatten samt för att erhålla underlag för en fördjupad riskbedömning. Provtagning utfördes bl.a. med avseende på tungmetaller och arsenik, och i två av de provtagna grundvattenrören (GV2 och GV3) uppmättes högst halt tungmetaller. Cyanid kunde inte påvisas i de uttagna grundvattenproverna (GV2, GV3 och GV9). Vid provtagning av ytvatten påvisades att uppmätta halter metaller var högre i provpunkterna B, C och D än i övriga provpunkter. Analys av cyanid utfördes under perioden i provpunkt D. Halten cyanid i provpunkten varierade mellan 0,012 och 0,026 mg/l.⁵

Inom ramen för kontrollprogrammet genomfördes även i oktober 2010 och september 2011 provtagning av två närliggande bergborrade brunnar på fastigheterna Åkersberg 2:19 och Åkersberg 2:21. Vid provtagningen som utfördes 2011 uppmättes kaliumhalter överskridande Socialstyrelsens försiktighetsmått för dricksvatten (SOSFS 2003:17) på fastigheten Åkersberg 2:19. Övriga analyserade parametrar kunde påvisas i halter överskridande livsmedelverkets riktvärden för dricksvatten, SLVFS 2001:30, eller Socialstyrelsens försiktighetsmått för dricksvatten (SOSFS 2003:17).

Baserat på resultaten från kontrollprogrammet rekommenderade Sweco kompletterande undersökningar i form av provgroppsgrävning och installation av ytterligare grundvattenrör som underlag för riskbedömning.

Inkomna klagomål

Miljö- och byggnadsförvaltningen på Enköpings kommun mottog i april 2016 ett klagomål från en privatperson gällande vattenkvaliteten i ytvatten vid golfbanan. Privatpersonen bifogade bilder som visade brunfärgat ytvatten. Ytterligare ett klagomål inkom till Miljö- och byggnadsförvaltningen på Enköpings kommun i april 2018, där en privatperson noterat brunfärgat vatten i ett vattendrag inom golfbanan (Länsstyrelsens d.nr. 5722-2018). Privatpersonen har även noterat att vattnet ser "oljigt" ut. Ingen uppföljning av klagomålet har utförts men att allmänheten påtalat detta bidrar ytterligare till misstanken om att föroreningsspridning från deponin sker vilket trycker på att vidare undersökningar är nödvändiga.

Ansvarsutredning

Under åren 2014-2015 gjorde Länsstyrelsen en översyn av tillsynsansvaret för prioriterade förorenade områden i Uppsala län (dnr 575-1481-15). Översynen gjordes eftersom ny lagstiftning (Miljöprövningsförfordningen (2013:251)) utfärdades 2013 och kunde påverka fördelningen av tillsynsansvaret mellan länets kommuner och Länsstyrelsen. Enköpings kommun har tillsynsansvar för B-verksamheter, men Länsstyrelsen bedömdes ha tillsyn över förorenade områden vid pågående B-verksamheter. Tillsynsmyndighet för Åkersbergsdeponin, med koppling till B-verksamheten Bahco Tools AB, bedömdes vara Länsstyrelsen.

Agnes Advokatbyrå har på uppdrag av Länsstyrelsen genomfört en ansvarsutredning gällande ansvar för undersökningar avseende föroreningar samt en preliminär bedömning av det totala efterbehandlingsansvaret. Ansvarsutredningen daterad 20 januari 2020 kommunicerades med Enköpings kommun 10 februari 2020 samt SNA Europé. Länsstyrelsen mottog ingen återkoppling på ansvarsutredning från bolaget eller Enköpings kommun.⁶

Motivering till beslutet

Enligt 10 kap. 1 § miljöbalken (MB), i dess lydelse före den 1 augusti 2007, ska bestämmelserna om förorenade områden tillämpas på mark- och vattenområden samt byggnader och anläggningar som är så förorenade att det kan medföra skada eller olägenhet för människors hälsa eller miljön. Tidigare utredningar har påvisat förhöjda halter av metaller samt cyanid i yt- och grundvatten i anslutning till deponin. Länsstyrelsen bedömer därför att fortsatta undersökningar är motiverade för att kunna utreda de hälso- och

miljörisker som föroreningarna innebär, identifiera eventuella spridningsvägar och avgöra behovet av ytterligare åtgärder. Undersökningarna ska utgöra underlag för en riskbedömning och planering av provtagningspunkter bör syfta till att identifiera och avgränsa eventuella källområden och bedöma potentiella risker.

Inom ramen för tidigare undersökningar har ingen jordprovtagning skett inom det egentliga deponiområdet, och det saknas information om industriavfall har deponerats på andra delar än det område som utpekats som Bahco Tools AB:s ursprungliga industrideponi på fastigheten Fanna 2:66. Inga undersökningar har heller skett i området där cyanid kan ha deponerats. En tidigare georadarundersökning har dock påvisat ytnära föremål, och i den nordvästra delen av deponin (Åkersberg 2:32) har tunnliknande föremål med okänt innehåll förvarats. Det går inte med säkerhet att avgöra om cyanid deponerats separat eller blandats med övrigt avfall, vilket innebär att det inte är aktuellt med ett uppdelat ansvar för olika delar av deponin.

Bahco Tools AB grundades 1954 och fusionerades 2005, vilket innebär att bolaget inte längre kan hållas ansvarigt. Övertagande bolag, SNA Europe Industries AB, har däremot övertagit allt ansvar för Bahcos tidigare verksamhet enligt 23 kap. 26 § aktiebolagslagen (2005:551). Uppgifter tyder på att cyanid deponerades under 1950- och 1960-talet, sannolikt avslutades deponeringen omkring 1968–1970. Efter detta finns inget underlag som kan knyta Bahco/SNA till någon vidare verksamhet på deponin. Mot bakgrund av 1969 års miljöskyddslagstiftning inträder ansvaret för miljöfarlig verksamhet först från lagens ikraftträdande. Bahco/SNA har endast bedrivit verksamhet under en begränsad period därefter, vilket kan påverka bedömningen av ansvarets omfattning. Samtidigt bör beaktas att ansvaret för undersökningar enligt praxis inte nödvändigtvis är beroende av verksamhetstidens längd. Mot denna bakgrund framstår det som lämpligt att kommunen involveras i den fortsatta hanteringen.

Enköpings kommun har bedrivit deponiverksamhet på Åkersbergsdeponin från cirka 1960 till 1985. Kommunen har därmed den längsta ansvarstiden efter 1969 års miljöskyddslag och kan inte avgränsa sitt avfall från cyanidhaltigt avfall från Bahco. Detta gör att kommunen får det primära ansvaret för hela deponin. Kommunen har varit verksam i området under fler år efter miljöskyddslagens ikraftträdande och därmed varit verksamhetsutövare under den mest relevanta perioden för miljöansvar. Det finns inga uppgifter

som tyder på att kommunen hanterat avfallet i strid med dåtidens krav, och kommunen har dessutom bekostat tidigare miljötekniska undersökningar, vilket ska beaktas vid bedömningen av ansvar för efterbehandlingsåtgärder.

I ansvarsutredningen framgår att både Bahco/SNA och Enköpings kommun kan anses ha ett solidariskt ansvar för Åkersbergsdeponin. Länsstyrelsen bedömer dock att det är mest ändamålsenligt att i detta skede rikta föreläggandet mot kommunen, med hänsyn till dess tydligare koppling till deponin. Föreläggandet avser att kommunen ska genomföra nödvändiga miljötekniska undersökningar för att klarlägga föroreningsituationen.

Efter genomförda undersökningar och utredningar av deponin behöver en uppdaterad ansvarsutredning tas fram för att bedöma vilket ansvar som gäller för efterbehandlingsåtgärder. Beroende på resultat från en miljöteknisk undersökning inklusive riskbedömning och åtgärdsutredning kan bedömningen av ansvar för saneringsåtgärder komma att ändras och eventuellt omfatta fler eller andra aktörer.

Bestämmelser som beslutet grundas på

I 2 kap 2 § Miljöbalken (MB) anges att alla som bedriver eller avser att bedriva en verksamhet eller vidta en åtgärd ska skaffa sig den kunskap som behövs med hänsyn till verksamhetens eller åtgärdens art och omfattning för att skydda människors hälsa och miljön mot skada eller olägenhet.

Enligt 2 kap 3 § MB ska den som bedriver en verksamhet vidta de försiktighetsmått som behövs för att motverka skada eller olägenhet för människors hälsa eller miljön.

Av 2 kap 8 § MB framgår att den som gett upphov till skada på miljön är ansvarig för att skadan åtgärdas i den omfattning som kan anses skäligt enligt 10 kap MB.

I 26 kap. 9 § MB framgår att en tillsynsmyndighet kan meddela föreläggande och förbud som behövs för att balken samt föreskrifter, domar och andra beslut som har meddelats med stöd av balken ska följas.

I 26 kap. 22 § MB anges att den som bedriver en verksamhet som kan befaras medföra olägenheter för människors hälsa eller miljön är

skyldig att utföra sådana undersökningar av verksamheten och dess verkningar som behövs för tillsynen.

Enligt 10 kap 1 § MB, i dess lydelse före den 1 augusti 2007, ska bestämmelserna om förorenade områden i 10 kap. tillämpas på mark- och vattenområden samt byggnader och anläggningar som är så förorenade att det kan medföra skada eller olägenhet för människors hälsa eller miljön. Enligt övergångsbestämmelserna gäller de äldre bestämmelserna för miljöskador som orsakats av utsläpp, händelser eller tillbud som har ägt rum före den 1 augusti 2007 eller som ägt rum senare men härrör från verksamhet eller åtgärd som avslutats före den 1 augusti 2007.

Enligt 10 kap 2 § MB är den som bedrivit en verksamhet som bidragit till en föroreningsskada ansvarig för att avhjälpa denna.

Enligt 10 kap 4 § MB ska en ansvarig i skälig omfattning utföra eller bekosta att föroreningsskadan avhjälpas. När ansvarets omfattning bestäms ska det bland annat beaktas hur lång tid som förflutit sedan föroreningen ägde rum och om verksamhetsutövaren endast bidragit till föroreningen i begränsad mån.

Avgift

Länsstyrelsen tar ut avgift för nedlagd tillsynstid i enlighet med förordningen (1998:940) om avgifter för prövning och tillsyn enligt miljöbalken. Avgiften debiteras per timme och tas ut i samband med att ärendet avslutas eller årligen vid längre handläggning. Se bilaga nr 7 för mer information.

Bilagor:

1. Enköpings kommun (2005). MIFO fas 1 – Åkersbergsdeponin.
2. Sweco Viak AB (2007). Miljöteknisk markundersökning av den nedlagda deponin Åkersberg.
3. Sweco Environment AB (2008). Undersökning med georadar på Åkersbergs fd deponi i Enköping.
4. Sweco environment AB (2009). Miljöteknisk markundersökning och förenklad riskklassning av den före detta deponin Åkersberg i Enköpings kommun.
5. Sweco Environment AB (2012). Redovisning av kontrollprogram Åkersberg 2009-2011.
6. Agnes Advokatbyrå (2020). Ansvarsutredning åkersbergsdeponin.
7. Informationsbrev om avgift.